

แนวคิดทุนมนุษย์ : ทัศนะจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยและพุทธปรัชญา

A Concept of Human Capital : Contemporary Economic and Buddhist Philosophy Perspective

พระมหาธีรวิทย์ พันธุ์ศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Pharamaha Teerawee Punsri

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: punsee2004@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องแนวคิดทุนมนุษย์: ทัศนะจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยและพุทธปรัชญามีวัตถุประสงค์ คือ 1) ทัศนะของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัย 2) ทัศนะของพุทธปรัชญา และ 3) การวิเคราะห์เปรียบเทียบทัศนะจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยและพุทธปรัชญา ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ใช้หลักวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วสรุปนำเสนอผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ทุนที่อยู่ในมนุษย์มีอยู่โดยธรรมชาติและทุนที่เกิดจากการศึกษาเล่าเรียนฝึกฝนอบรม ครอบครัว สุขภาพอนามัย และนโยบายของรัฐ จะทำส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ประสบการณ์ในการทำงานหรือการผลิตจนเกิดเป็นความเชี่ยวชาญ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตมากขึ้นและรายได้เพิ่มมากขึ้น

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยหลักไตรสิกขากระตุ้นด้วยวิถีทางแห่งสัมมาทิฐิ มีส่วนประกอบที่สำคัญสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เรียกว่า ปรโตโฆสะที่เป็นกัลยาณมิตร และปัจจัยภายในที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ จะทำให้เกิดทุนมนุษย์ที่สามารถพัฒนาไปสู่ประโยชน์ (อรรถะ) อยู่สองส่วนคือ ส่วนที่เป็นโลกียะวิสัยและโลกุตตรวิสัย กระบวนการจะเริ่มด้วยการศึกษา (สิกขา) ให้มีความดีในตนและสังคม (ศีละ) ฝึกฝนอบรมมีวิจารณ์ญาณ (สมาธิ) และพัฒนาความรู้ในการแก้ไขปัญหาได้ (ปัญญา)

และตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ที่มีกระบวนการที่ต้องกระตุ้นทุนที่มีอยู่ในธรรมชาติเชื่อมโยงไปสู่ทุนที่จะต้องได้รับการศึกษาอบรมฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจะทำให้ศักยภาพของมนุษย์มีการพัฒนาไปถึงจุดหมายปลายทางที่สำคัญทั้งตนเองได้พัฒนาขีดความสามารถในการทำกิจกรรมของชีวิต และสังคมได้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนที่เห็นแย้งเป้าหมายของทุนมนุษย์ที่ต่อยอดจากทัศนะของทฤษฎี

* วันที่รับบทความ: 20 พฤษภาคม 2564; วันแก้ไขบทความ 26 พฤษภาคม 2564; วันตอบรับบทความ: 27 พฤษภาคม 2564

Received: May 20, 2021; Revised: May 26, 2021; Accepted: May 27, 2021

เศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยทุนมนุษย์จะมีจุดเน้นที่มีสัมมาทิฐิในการประกอบสัมมาอาชีพเป็นแนวทาง
มาปฏิบัติ นำไปสู่จุดหมายของพุทธปรัชญาที่เป็นความจริงสูงสุดคือพระนิพพาน

คำสำคัญ: ทุนมนุษย์; วรรณคดี; ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัย; พุทธปรัชญา

Abstracts

This Article of Research is the A concept of human capital : contemporary economic and Buddhist philosophy perspectives. The content of the study is divided into 3 parts; namely, the perspective of contemporary economic theory, the viewpoint of the Buddhist philosophy and the comparative analysis of both views. Methodology is qualitative research methods (Qualitative Research) focuses on documentary research using the principles of content analysis (Content Analysis) and summarize the qualitative research results.

The research results according to the first objective, it was found that the inherent capital and the capital are generated by several factors including education, training, family training, health and government policy. These together would result in knowledge, skills, ability, work experience or production to become expertise and give a greater production efficiency and increased income.

The research results according to two objectives found that Through the lens of Buddhist philosophies, the development of human capital is based on the threefold Learning (Sikkha) in which is stimulated by the method of (Sammaditthi) (Right View). There are two important components of the external environment known as Paratoghassa is Kalyanamitta (having good friend) and the internal factor called Yonisomanasikara. These two parts of human capital can be developed towards the benefit (egotism), the Lokavisaya and the Lokuttara. Vision. The process begins with the study of Sikkha to have goodness in oneself and society (Adhisila-sikkha), training, critical thinking (Adhicitta-sikkha), followed by the study of problem solving (Adhipanna-sikkha).

And The research results according to three objectives found that the process of stimulating the capital that exists in nature, is linked to the capital that must be continuously educated and trained, will enable human potential to be developed to reach the destination of Importantly, both themselves have developed capacity for life's activities and society benefits effectively. The controversial goal of human capital is based on the viewpoints of contemporary economic theory. Human capital will have a strong focus on occupational practice as a Middle Way Leading to the ultimate true Buddhist philosophy, Nirvana.

Keyword: Human Capital; Concept; Contemporary Economic; Buddhist Philosophy

บทนำ

มนุษย์ที่เกิดมามีศักยภาพในตัวซึ่งจะเป็นแบบที่ได้จากการศึกษาเล่าเรียนจนเกิดมีความรู้
ความสามารถ และมีสมรรถนะในการชีวิตอย่างไม่มีขีดจำกัดรวมไปถึงการแข่งขันซึ่งเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ทั้งตัว
เองและองค์กรบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ในทางพระพุทธศาสนาจะเห็นได้ว่าการเกิดเป็นมนุษย์ถือได้ว่าเป็น
โดยยาก ต้องประกอบด้วยการมีศีลเป็นข้อวัตรปฏิบัติจึงจะสามารถเกิดเป็นมนุษย์ มนุษย์จึงเป็นสัตว์ที่สามารถ

ฝึกได้ และคนที่ฝึกได้จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้ประเสริฐที่สุด และมีเสรีภาพที่จะในสิ่งที่กำลังทำได้ (ประทุม อังกูโรโรทิม, 2553 : 4-5) สิ่งที่มีมนุษย์สามารถจะเพิ่มศักยภาพยังมีมากมายในด้านความเป็นอยู่ การทำงาน และแม้กระทั่งการเปลี่ยนแปลงต่างๆในชีวิตประจำวัน เพราะมนุษย์มีความสามารถอย่างไม่มีขีดจำกัดที่มีอยู่ในตัว สิ่งที่อยู่ในตัวในทางเศรษฐศาสตร์เรียกว่า ทุนมนุษย์ (Human capital) ซึ่งเป็นคือความสามารถหลายๆอย่างที่อยู่ในตัวคน ทั้งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด(Innate)หรือเกิดจากการสะสมเรียนรู้โดยแต่ละคนที่เกิดมาจะมีนิสัยเฉพาะของแต่ละบุคคลซึ่งจะบ่งชี้ความสามารถคุณลักษณะที่มีคุณค่า ซึ่งคุณค่านี้อาจเพิ่มขึ้นเมื่อมีการลงทุนที่เหมาะสม ทุนมนุษย์เริ่มมีการกล่าวถึง พ.ศ. 2544 ซึ่งก็ถือเป็นเรื่องที่ยังมีการกล่าวถึงและนำมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรอยู่เสมอ ซึ่งเน้นไปที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะเพิ่มความรู้ความสามารถและสมรรถนะของบุคลากรในองค์กรนั้น ๆ สอดคล้องกับพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบความจริงเกี่ยวกับโลกกับชีวิต โดยเฉพาะชีวิตประกอบด้วยกายกับใจมีสองส่วนเท่ากัน มนุษย์สามารถพัฒนาสมองได้มากกว่าทั้งที่เป็นภาษาและวัฒนธรรม คิดแก้ปัญหาปรับตัวพัฒนาเครื่องมือ และร่วมมือกันทำมาหากินและอยู่อาศัยร่วมเป็นกลุ่ม เป็นสังคมได้ดีกว่าสัตว์อื่นๆอย่างมากโดยมีกฎกติกาเป็นบรรทัดฐานของคนในสังคมนั้น ทั้งหลักคำสอนของศาสนา พุทธปรัชญาได้กล่าวเน้นความสำคัญถึงทุนมนุษย์คือรู้จักตนเองรู้เท่าทันอารมณ์ และมนุษย์เห็นความสำคัญของการควบคุมอารมณ์ของตนเองให้ตั้งอยู่ในฐานทุนมนุษย์ที่เรียกว่าอริยะทรัพย์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559 : 214) คือ ทรัพย์อันประเสริฐ การสร้างมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามหลักพุทธศาสตร์สร้างคน เก่งและดี พัฒนาจนถึงขั้นขั้นอริยะเป็นบุคคลผู้ประเสริฐ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในด้านปัญญา ทักษะ ความรู้ความสามารถ อารมณ์บุคลิกภาพและจิตใจให้สูงขึ้นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร องค์กรต้องทำให้เขาเกิดความรู้สึกว่าเขามีคุณค่าและมีศักดิ์ศรีในตัวเอง (เสกสรร สนว, 2563 : 61)

มนุษย์มีวิวัฒนาการถึงความเป็นอยู่ของตนเองอยู่เสมอทั้งที่เป็นเครื่องใช้ไม่สอยต่าง ๆ รู้จักประดิษฐ์สิ่งของและเครื่องใช้ต่างๆไม่หยุดยั้งที่จะหยุดการผลิตเครื่องใช้ นั้นอาจจะเป็นเพราะมนุษย์มีสมองที่พิเศษของกว่าสัตว์ประเภทอื่นๆ การเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดเกิดขึ้นในรอบ 250 ปีที่แล้ว หลักจากการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และการพัฒนาระบบเศรษฐกิจจากเกษตรเพื่อยังชีพเป็นเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรม ที่ทำให้เผ่าพันธุ์ทั้งขยายตัวและบริโภคทรัพยากรของโลกมากขึ้น มนุษย์ในยุคทุนนิยมอุตสาหกรรมได้ทำลายทรัพยากรระบบธรรมชาติสภาพแวดล้อม และทำลายมนุษย์ด้วยกันเองด้วยสงคราม การกดขี่ขูดรีดเอารัดเอาเปรียบทางเศรษฐกิจการเมืองสร้างความไม่สมดุลของระบบนิเวศและสังคม เช่น ปัญหาโลกร้อน (อุณหภูมิโลกโดยเฉลี่ยสูงขึ้น) ทรัพยากรธรรมชาติขาดแคลน สงคราม การแย่งชิงที่ดิน น้ำ น้ำมัน ทรัพยากรต่าง ๆ ปัญหาความยากจน การขาดแคลน การกดขี่ขูดรีด การต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของแต่ละกลุ่ม มนุษย์ได้พัฒนาทั้งตัวมนุษย์เองและสภาพแวดล้อมที่มนุษย์ดำรงชีพอยู่มาไกลมาก แต่ก็เป็นการพัฒนาที่มีทั้งความเจริญก้าวหน้าและการทำลายล้างการเอารัดเอาเปรียบทั้งธรรมชาติ สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ และมนุษย์ด้วยกันที่ทำให้มนุษย์ส่วนใหญ่ที่ยากจนยังมีชีวิตอย่างยากลำบาก ขณะที่มนุษย์ส่วนน้อยที่ร่ำรวยมีชีวิตที่

สะดวกสบาย หรรษา ด้วยความมั่งคั่งและเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ดังนั้น มนุษย์จึงไม่หยุดยั้งในการแสวงหาคำตอบว่าด้วยค้นหาแนวทางที่จะมาแก้ไขปัญหาลูกโลก และมีการพัฒนาคุณภาพและบทบาทของมนุษย์ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาสนองความต้องการของมนุษย์ จนเกือบจะหมดไป และสิ่งที่เหลืออยู่คือ ทรัพยากรมนุษย์ โลกเกิดการแข่งขันหาผลประโยชน์จากทรัพยากรให้มากที่สุด เพื่อแปรเป็นเงินมาเลี้ยงประชากรของตนให้มากที่สุด เมื่อมองจากสิ่งที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์สิ่งที่มนุษย์ที่มองได้อาจจะมาจากธรรมชาติอันเป็นสำนึกที่ดี เช่น เมื่อมีสถานการณ์เหตุการณ์น้ำท่วม หรือเกิดภัยต่าง ๆ สิ่งที่มีในตัวเองคือการช่วยเหลือ หรือแม้กระทั่งการส่งใจไปตามช่องทางต่าง ๆ เพื่อให้กำลังใจกัน เป็นต้น และทุนมนุษย์ที่มีอยู่โดยภาวะความเป็นมนุษย์ที่มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตัวเองเอง แม้ในส่วนที่เป็นแนวคิดของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัย ในขณะเดียวกันทางพุทธปรัชญาซึ่งความเป็นทุนมนุษย์ก็มีลักษณะที่พูดถึงนามธรรมแฝงไว้อยู่ตลอดเริ่มตั้งแต่เกิดจิตก็มีความผ่องใสเป็นทุนหรือเรียกว่าจิตประภัสสร

จากเหตุผลที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยสนใจแนวคิดเรื่องทุนมนุษย์ที่เป็นทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยและพุทธปรัชญาที่จะเป็นการทำให้เห็นถึงทักษะต่าง ๆ ที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ซึ่งทั้งมีส่วนที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องกันแต่ก็เอื้อไปถึงกัน ตลอดจนการสร้างสังคมเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การค้นคว้าทุนมนุษย์ในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยและพุทธปรัชญาเพื่อหาคำตอบการพัฒนาสมรรถนะความสามารถของมนุษย์ในการพัฒนาศักยภาพของตัวมนุษย์อย่างไม่หยุดยั้งต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทุนมนุษย์ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัย
2. เพื่อศึกษาแนวคิดทุนมนุษย์ทฤษฎีพุทธปรัชญา
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบทุนมนุษย์ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยและพุทธปรัชญา

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง แนวคิดเรื่องทุนมนุษย์:ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยและพุทธปรัชญาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) วิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis)โดยใช้วิธีการนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

1. ขั้วรวบรวมข้อมูล

1.1 สํารวจข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง พร้อมทั้งคัมภีร์อื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

1.2 สํารวจข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ งานเขียนที่เกี่ยวข้องทั่วไป

2. ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 นำข้อมูลที่ได้มาจากข้อที่ ๑ มาทำการแยกแยะ จัดประเภท ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย

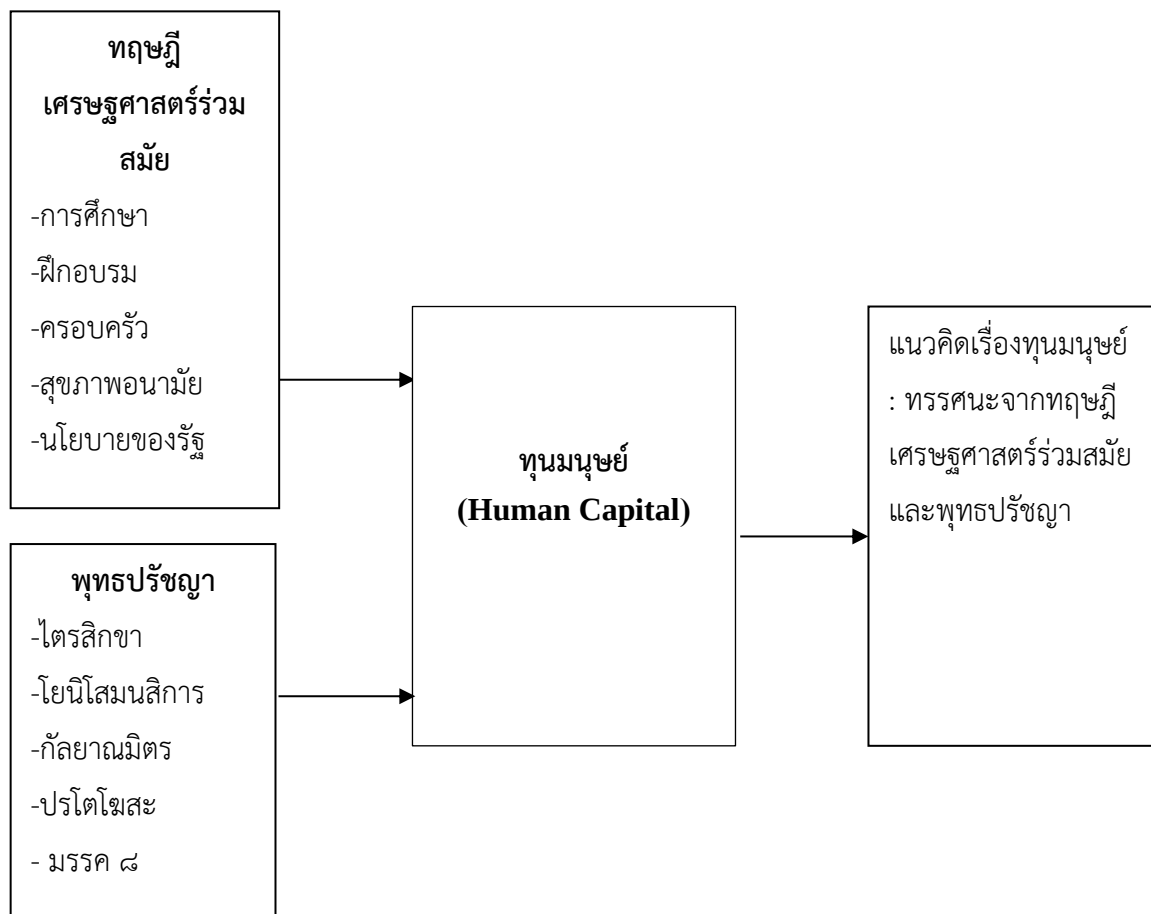
2.2 ศึกษาข้อมูลที่ได้จากข้อที่ ๒.๑ ด้วยการวิเคราะห์ อธิบายความ ให้ความหมาย ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย

2.3 นำข้อมูลที่ได้จากข้อที่ ๒.๒ ไปเขียนลงในบทต่าง ๆ ตามความสอดคล้องและเหมาะสม แก่เนื้อหาของงานวิจัย

3. ชี้นำเสนอผลงานการวิจัย

ในการศึกษามโนทัศน์เรื่องมารในพุทธปรัชญา ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีแบบบรรยายโวหาร ในเชิงคุณภาพตามความพอเหมาะแก่เนื้อหาในบทต่าง ๆ ตามลำดับ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทุนมนุษย์: ทรัพยากรจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยและพุทธปรัชญา สรุปได้ดังนี้

ทุนมนุษย์ทรัพยากรจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัย

จากการวิจัยเอกสาร พบว่า แนวคิดเรื่องทุนมนุษย์ของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัย ดังปรากฏจากหนังสือของอริชชี่ พันธเสน (2558) ที่กล่าวว่า ทุนมนุษย์ซึ่งเป็นนามธรรมที่สะท้อนถึงองค์ความรู้ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ตลอดจน ประสิทธิภาพในการทำงานจนเกิดเป็นความเชี่ยวชาญในการทำงานของแรงงาน ที่เรียกว่า ทุน เพราะว่า ทั้งองค์ความรู้และทักษะต่างมีความยั่งยืน คงทน ไม่เสื่อมค่าได้ง่าย นอกจากนั้นการจะได้มาซึ่งทุนมนุษย์ต้องมีการลงทุนไม่ว่าจะในรูปแบบทรัพยากรหรือรูปของเวลา ทุนมนุษย์มีส่วนสำคัญสามารถอธิบายให้เห็นความเหลื่อมล้ำไว้ กรณีคนมีทุนมนุษย์สูงจะมีผลิตภาพสูงและจะได้รับผลตอบแทนจากการทำงานสูงตามไปด้วย (บุญทัน ดอกไธสง, 2551 : 43) คราวเรือนมีฐานะดีมีความพร้อมที่จะลงทุนในทุนมนุษย์ให้กับลูกหลานมากกว่าครอบครัวที่ยากจน ลูกหลานของครอบครัวที่ร่ำรวยจึงประสบความสำเร็จในการทำงานมากกว่าและมีแนวโน้มร่ำรวยมั่งคั่ง และอีกประการหนึ่งเบคเกอร์และคณะได้ชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในยุคปัจจุบันสร้างผลตอบแทนที่เอื้อประโยชน์กับคนที่มีความรู้สูงกว่าคนที่มีความรู้ด้อยกว่า ดังนั้น คนที่มีการศึกษา ฝึกฝนอบรม มีความรู้ความสามารถและมีทักษะจนเชี่ยวชาญ หรือมีทุนมนุษย์ที่สูงจึงสามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีในยุคที่ผ่านมาและมีรายได้เพิ่มสูงขึ้นกว่าคนอื่น ๆ ในสังคม ทุนมนุษย์ตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยให้ความสำคัญของทุนมนุษย์เพื่อจะสร้างส่วนเพิ่มของผลผลิตแต่ด้วยในยุคต้นที่อดัม สมิธต้องการให้ปัจเจกบุคคลมีอิสระเสรี มีอำนาจตัดสินใจด้วยตนเอง ปลดปล่อยระบบกลไกตลาดให้เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ควรมีผู้ใดเข้าไปแทรกแซงโดยเฉพาะรัฐ ทำให้เกิดผลผลิตอยู่กับผู้มีอำนาจตัดสินใจหรือนายทุน แม้ต่อมานักเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยพยายามนำแนวคิดเรื่องทุนนิยมมาวิเคราะห์แต่ด้วยการวัดออกทุนออกมาไม่ได้ แต่ก็มี การนำแนวคิดทางคณิตศาสตร์มาวิเคราะห์ได้โดยคิดเป็นค่าตอบแทนต่อขนาดการผลิตในฐานะที่ช่วยทำให้เทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น

สรุป ทุนมนุษย์จึงเป็นเครื่องมือของการเพิ่มผลกำไรให้กับการผลิตเท่านั้น และเป็นการสนองต่อการบริโภคของบุคคลในสังคมเพื่อให้ได้รับความสุขอย่างแท้จริง แต่ก็ไม่สามารถที่จะให้เกิดการพัฒนาความเป็นมนุษย์เหมือนอย่างพุทธปรัชญา ที่เสนอให้การพัฒนาคนต้องเริ่มที่จิตใจเป็นเบื้องต้นและไม่ให้ติดอยู่ในวัตถุ กาม หรือกามคุณ ต้องยกระดับจิตใจให้เหนือกามวัตถุตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัย

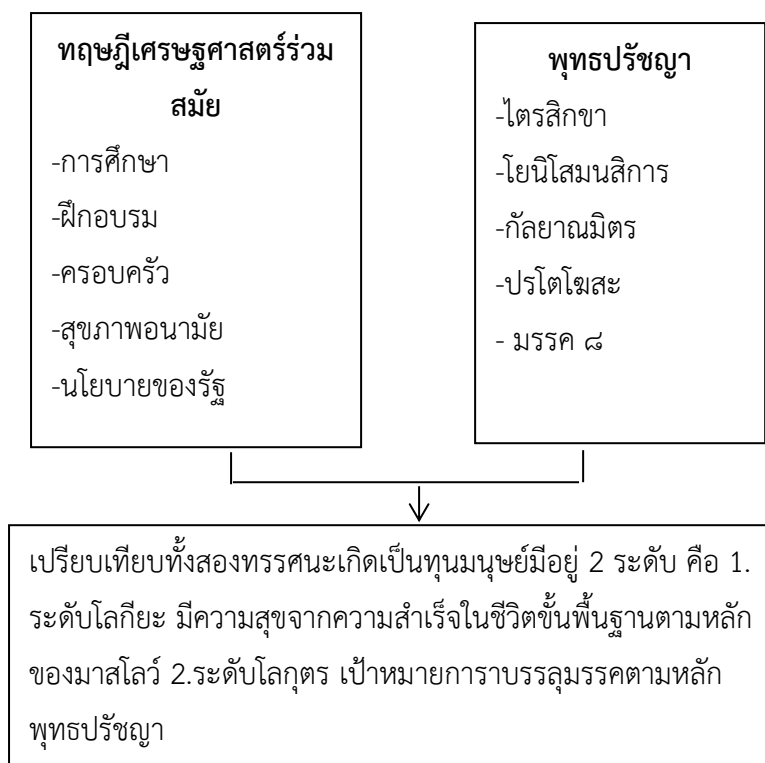
แนวคิดทุนมนุษย์ทรัพยากรจากพุทธปรัชญา

จากการวิจัยเอกสารพบว่า ทุนมนุษย์ทรัพยากรจากพุทธปรัชญาประกอบด้วยมรรคมีองค์ 8 สรุปลงได้หลักไตรสิกขามีศีล สมาธิ และปัญญาเป็นจุดเกิดของทุนมนุษย์ที่สำคัญดังปรากฏจากหนังสือของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2559) ที่กล่าวว่า พุทธปรัชญาตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนามนุษย์ เพราะ

เมื่อพัฒนามนุษย์ได้แล้วย่อมสามารถทุกอย่างที่ตามเช่น ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ภูมิธรรมขั้นสูงเป็นลำดับเป็นต้น การพัฒนามนุษย์ย่อมทำให้ทุนปรากฏชัด เรื่องทุนมนุษย์ไว้โดยเน้นไปที่ตัวมนุษย์เป็นสำคัญ เพราะมนุษย์ถือเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาทั้งตัวของมนุษย์ที่กลไกสำคัญ จุดเริ่มต้นของการทำความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ ความเป็นอยู่ของมนุษย์และคุณค่าของความเป็นมนุษย์อันเป็นโครงสร้างส่วนลึกที่ได้แสดงตนออกมาสู่รูปแบบของปฏิสัมพันธ์ทางโครงสร้างในระดับต่าง ๆ ของสังคมที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น นำไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคนทางความคิด เป็นพลังชี้นำที่สำคัญไปสู่การสร้างพฤติกรรมที่ถูกต้องในทุก ๆ ระดับ ส่วนที่เป็นส่วนลึกคือทุนของมนุษย์ที่มีอยู่ ซึ่งเริ่มต้นด้วยการเปลี่ยนแปลงและสร้างสรรค์ที่ตัวมนุษย์ในฐานะของปัจเจกบุคคลแต่ละคนก่อนเพราะการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งในวิธีการคิดการมองโลกและชีวิตรวมถึงวิธีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ด้วยความรู้ความเข้าใจนั้นเป็นชนวนที่สำคัญที่จะผลักดันไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในระดับใหญ่ในส่วนอื่นที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของสังคมมนุษย์อย่างมั่นคงและมีจุดมุ่งหมายที่แจ่มชัดต่อไป การเพิ่มทุนมนุษย์ด้วยการประยุกต์หลักความจริงของกฎธรรมชาติและธรรมชาติมนุษย์เป็นฐานทางความคิดที่ทรงพลังในการเรียนรู้ และตรวจสอบกับสภาพปัญหาที่มนุษย์ประสบเจออยู่ สรุปรวมมนุษย์ในพุทธปรัชญาหมายถึง ความมีอยู่ (Existence) ของกรรมที่เป็นฝ่ายดีและกรรมที่เป็นฝ่ายชั่ว ที่มีรูปที่แฝงอยู่ตัวของมนุษย์และยังรวมไปถึงวิบากหรือผลของกรรมที่ปรากฏให้เห็นมนุษย์นั้น ๆ คนที่มีกรรมดีเป็นทุนการทำอะไรก็ประสบผลสำเร็จทั้งสมบัติที่เป็นปัจจุบัน พร้อมสมบัติของพระอริยเจ้า เช่น มรรคผลนิพพาน เป็นต้น คนที่มีจิตใจที่ดีได้รับการฝึกอบรมอยู่สถานที่ดี มีกัลยาณมิตร ย่อมที่จะพบแต่ความเจริญในชีวิตได้ ซึ่งก็จะเอื้ออำนวยให้ทุนมนุษย์ออกมาได้มีอยู่ 2 อย่าง คือ ประการที่หนึ่ง สภาพแวดล้อมทั้งนอกที่เอื้ออำนวย ประการที่สอง เพื่อนที่ดีงามคอยแนะนำสิ่งที่ดีที่สุดในให้ ทั้งสองอย่างเป็นเงื่อนไขให้คนเหล่านี้มีผลที่จะทำให้อายุยืนในตัวแสดงออกมา ปรากฏดีหรือจะชั่วก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยทั้งสองอย่าง ต่อจากนั้นบ่อเกิดของทุนมนุษย์ตามพุทธปรัชญา และ บ่อเกิดของพุทธปรัชญาคือ หลักไตรสิกขาที่เป็นมรรคที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จประโยชน์ที่อยู่ภายในตัวของมนุษย์ ซึ่งประโยชน์นี้จะเป็นประโยชน์ที่เป็นระดับปัจจุบันทันตาเห็นเป็นทิฏฐธัมมิกัตถะประโยชน์ หรือจะเป็นปรมาตถธัมมิกัตถะประโยชน์เลยตาเห็น ส่วนที่จะทำให้เกิดมีได้จะต้องอาศัยไตรสิกขาหรือมรรคที่เป็นส่วนสำคัญ มรรคทั้ง 8 ประการเมื่อย่อลงก็เหลืออยู่ 3 ประการคือ ศีล สมาธิ และปัญญา ทั้งสามอย่างนี้จึงมีส่วนที่จะทำให้เกิดทุนมนุษย์ตั้งแต่ระดับขั้นพื้นฐานจนนำไปสู่ระดับสูงสุดคือนิพพาน จุดเน้นที่เป็นเป้าหมายทางพุทธปรัชญา

วิเคราะห์เปรียบเทียบทุนมนุษย์พรรณนาจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยและพุทธปรัชญา

วิเคราะห์เปรียบเทียบทุนมนุษย์พรรณนาจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยและพุทธปรัชญาครั้งนี้ สะท้อนให้พบกระบวนการมีสาระสำคัญของการเกิดขึ้นของทุนมนุษย์มีปัจจัยที่ส่งเสริมคล้ายกันโดยเฉพาะเป้าหมายที่เป็นโลกียวิสัย ส่วนที่แตกต่างกันที่เป็นเป้าหมายเหนือขึ้นไปเรียกว่า โลกุตตระ ซึ่งมีอยู่เฉพาะของพุทธปรัชญาเท่านั้น

แผนภาพที่ 2 เรื่องกระบวนการของทุนมนุษย์ ที่มา: ผู้วิจัย (2564)

ทุนมนุษย์ที่เป็นส่วนที่อยู่ในตัวมนุษย์ แม้ทฤษฎีของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยจะบอกถึงพฤติกรรมที่เป็นปัจเจกบุคคลในการพัฒนาให้มียูในตัว เพื่อเพิ่มผลผลิตตามต้องการของระบบทุนนิยม แต่สิ่งที่เห็นในภาพที่เป็นไปโดยธรรมชาติของทุนมนุษย์เองซึ่งพื้นฐานก็เป็นคนที่เห็นแก่ตัวเป็นสมมติฐานก็จริง แต่ความเป็นจริงทุนมนุษย์ก็เป็นส่วนทำให้เกิดกลไกตลาดที่เป็นไปโดยธรรมชาติของมัน แม้นายทุนที่มีความต้องการกำไรมากแต่ก็มีการให้แรงงานได้ทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถของตน มีการแบ่งหน้าที่การทำงานอย่างชัดเจน เพียงแต่ภาพของสิทธิของการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเป็นของนายทุน การเอาตัวเปรียบย่อมมีได้เป็นธรรมชาติของทุนนิยมที่ใครมีความสามารถย่อมได้เปรียบเทียบกับคนที่มีความสามารถน้อย เหตุการณ์จึงเป็นเหตุให้นักคิดอย่างเคนส์เสนอให้รัฐบาลเข้ามาแทรกแซงในระดับด้วยเพราะเห็นความไม่ยุติธรรม สภาวะสังคมที่มีใครยาวสาวได้สาวเอา คนจนยิ่งจนขึ้นไม่มีโอกาสในสังคม ส่งผลต่อภาวะคุณธรรม รัฐเปรียบเสมือนกรรมการที่มีอำนาจควรเข้ามาเป็นผู้ช่วยเหลือดูเพื่อให้คนในสังคมสามารถพึ่งพิงมีหลักประกันคุณภาพชีวิต สร้างความเสมอภาคลดความเหลื่อมล้ำให้น้อยลงระหว่างคนรวยกับคนจน โดยมีมาตรการเก็บภาษีกับคนที่ร่ำรวยให้มากขึ้น สิ่งเห็นชัดเจนของการพัฒนาทุนมนุษย์ของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยหรือยุคเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก คือการพยายามนำแนวคิดเรื่องทุนมนุษย์มาวัดด้วยเครื่องมือทางคณิตศาสตร์

เพื่อเป็นเครื่องมือวิเคราะห์ ซึ่งก็ไม่สามารถวัดได้ เพราะทุนมนุษย์มีคุณค่ามากกว่าการจะวัดได้ในทางดังกล่าวนี้ ทำให้ต้องใช้เทคโนโลยีมาช่วยเพิ่มผลผลิตถึงจะวัดได้ แต่ถึงกระนั้นทุนมนุษย์ถึงแม้จะเป็นที่น่าสนใจ แต่ในมิติที่ต้องการส่งเสริมอย่างจริงจังก็ยังเป็นปัญหาอยู่ เพราะเครื่องมือค่อนข้างซับซ้อนวัดยาก ปัญหาพื้นฐานที่สำคัญคือ ความไม่เข้าใจมนุษย์อย่างรอบด้านและการไม่มีเครื่องมือในการวิเคราะห์ทุนมนุษย์อย่างเป็นระบบ แต่แล้วนักเศรษฐศาสตร์จึงต้องยอมจำนนด้วยการหันมาศึกษาความเป็นมนุษย์อย่างจริงจังและมากขึ้น การศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์ จนสามารถหาสิ่งที่อยู่ในมนุษย์คือการเพิ่มทุนมนุษย์เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพอย่างดียิ่งคือการสร้างทุนมนุษย์ที่เป็นต้นทางด้วยการให้การศึกษา ฝึกฝนอบรม ส่งเสริมความรู้ความสามารถเพื่อไปผลิตสินค้าและบริการให้ได้ปริมาณมากขึ้นเพื่อสนองต่อความต้องการของมนุษย์ที่เน้นความจำเป็น ดังที่มาสโลว์เน้นความจำเป็นออกเป็น 5 ชั้น คือ ความจำเป็นทางสรีรภาพ (Physiological) ความปลอดภัย (Safety) ความเป็นส่วนหนึ่ง(Belongingness) การได้รับการยอมรับนับถือ (Esteem) และความสามารถสนองได้ด้วยตนเอง (Self-actualization) ผ่านขั้นตอนของความจำเป็นต่าง ๆ นั้นเป็นส่วนหนึ่งของการเจริญวัยทางความคิด เพราะเหตุที่มนุษย์เน้นความต้องการโดยไม่จำกัด ซึ่งมีเป้าหมายคือความสุข อรรถประโยชน์ และความพึงพอใจอย่างแท้จริง สรุปตารางการเปรียบเทียบแนวคิดทุนมนุษย์ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยและพุทธปรัชญาได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ชื่อตารางเปรียบเทียบแนวคิดทุนมนุษย์ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยและพุทธปรัชญา
แนวคิดทุนมนุษย์ (Human Capital)

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัย	พุทธปรัชญา
1. ความหมายทุนมนุษย์ ทุนมนุษย์ คือ ความรู้ องค์ความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานจนเกิดเป็นความชำนาญเชี่ยวชาญ ในการการเพิ่มผลผลิตทั้งที่เป็นความรู้ภายในที่เรียกว่า Tacit Knowledge ส่วนความรู้ที่กระตุนออกมาเรียกว่า Explicit Knowledge	1. ความหมายของทุนมนุษย์ ทุนมนุษย์ หมายถึง สิ่งที่มีอยู่(Existence) ในตัวมนุษย์ที่เป็นผลมาจากการสั่งสมเกิดมาทั้งในอดีตเป็นรูปของกรรมหรือเจตจำนงภายในจิตใจที่เป็นรูปนามธรรม แล้วแสดงออกเป็นรูปธรรมได้ โดยส่วนใหญ่จะแสดงออกมาที่ อยู่ภายใต้รากเหง้าทั้งความดีและความไม่ดี
2. บ่อเกิดของทุนมนุษย์ เกิดจากการศึกษา ฝึกฝน อบรม ปฏิบัติงาน ทั้งครอบครัวที่สามารถทำให้เกิดทุนมนุษย์ได้ เพราะถ้าครอบครัวมีปัจจัยด้านทรัพยากรมาก การส่งลูกไปศึกษาอบรม	2. บ่อเกิดของทุนมนุษย์ เกิดจากหลักสัมมาทิฐิเป็นหลัก ไปสู่ศรัทธาความเชื่อที่ดั่งามบวักด้วยมรรคหรือทางดำเนินไปอย่างถูกต้อง ทั้งอีกมรรคที่เหลือคือ ความดำริชอบ วาจาชอบ อาชีพชอบ การงานชอบ สมาธิชอบ และสติชอบ เมื่อย่อยลงไป จะเหลืออยู่ที่ศีล สมาธิ และปัญญา ถือเป็นหลักศึกษาของ

ย่อมมีศักยภาพมากกว่าครอบครัวที่มีฐานะต่ำกว่า การทำให้เกิดทุนมนุษย์จึงมีน้อย และสาธารณสุขหรือสุขภาพอนามัยเป็นส่วนสำคัญที่มนุษย์มีสุขภาพดีไม่มีโรคร้ายไข้เจ็บย่อมสามารถเพิ่มผลผลิตได้มากขึ้นกว่าคนที่มีโรคร้ายไข้เจ็บเสียด้วยซ้ำ ศักยภาพของคนที่มีสุขภาพไม่ดีไม่สามารถจะทำให้เกิดผลประโยชน์ได้มากกว่าคนที่สุขภาพอนามัยที่ดีและนโยบายของภาครัฐที่ส่งเสริมการลงทุนในมนุษย์ ยิ่งถ้ารัฐบาลเห็นความสำคัญในการพัฒนามนุษย์ ทูมเทให้คนในประเทศได้รับการศึกษาอบรม พัฒนาขีดความสามารถยิ่งจะทำให้การพัฒนาประเทศไปได้อย่างรวดเร็ว

3. เป้าหมายของทุนมนุษย์

เป้าหมายของทุนมนุษย์ คือ การส่งเสริมให้สามารถกระตุ้นการความรู้สามารถออกมาเป็นการผลิตสินค้าและบริการภายใต้เงื่อนไขของการพฤติกรรมมนุษย์เช่น การบริโภค การเสพ เป็นต้นและสนองต่อความต้องการของมนุษย์อย่างไม่มีวันสิ้นสุด และจะต้องเพิ่มความรู้ความสามารถอยู่เสมอเพื่อองค์กรมีกำไรทั้งด้านวัตถุที่ผลิตออกมาให้ได้มากแต่ใช้ปัจจัยการผลิต คือ ทุน แรงงาน ที่ดิน และผู้ประกอบการหรือนายทุน ที่ใช้ลงไปให้น้อยมากที่สุดแต่ได้ประสิทธิผลสูงสุด เมื่อมนุษย์ได้รับจากพฤติกรรมด้วยการบริโภคแล้ว สังคมได้รับประโยชน์จากการผลิตสินค้าและบริการแล้ว ย่อมส่งผลให้เกิดอรรถประโยชน์ หรือความพึงพอใจของสังคม ย่อมส่งผลต่อความสุขมวลรวมของประชาชนได้อย่างแท้จริง ดังนั้น

การพัฒนาทุนมนุษย์ที่สำคัญ เริ่มจากศีล การพัฒนาให้มนุษย์มีการฝึกฝนอบรมกาย วาจาให้เป็นตามหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างแท้จริง การเห็นความสำคัญของผู้ที่อยู่ร่วมกันอย่างมีเมตตาต่อกัน กรุณาไม่ทำร้ายเบียดเบียนกันทั้งกาย วาจา การฝึกให้มนุษย์มีกระบวนการดำเนินชีวิตอย่างความสุข และปัญญาเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตน จิตของตนให้เป็นไปตามหลักการพัฒนาด้วยปัญญาเป็นตัวรู้

3. เป้าหมายของทุนมนุษย์

เป้าหมายที่สำคัญของทุนมนุษย์ในพุทธปรัชญาคือการสร้างสิ่งที่เอื้ออำนวยของตัวมนุษย์เองในระดับตาเห็นดำรงชีวิตตามอัตภาพตามแบบทางสายกลาง หรือมัชฌิมาปฏิบัติ เชื่อมโยงประโยชน์จากความสุขแบบศฤงคารที่มีความสุขอันเกิดจากการมีทรัพย์ คือความภูมิใจเอิบอิ่มใจ ด้วยโภคทรัพย์ได้มาจากนำความขยันหมั่นเพียรและโดยธรรม(อัตถิสุข) ความสุขอันเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ด้วยเหตุที่ตนหาทรัพย์มาได้โดยชอบธรรม เลี้ยงชีพเลี้ยงผู้คนที่ควรเลี้ยง และบำเพ็ญประโยชน์(โภคสุข) ความสุขอันเกิดจากการไม่เป็นหนี้ คือภูมิใจ อิ่มเอิบใจว่าตนเป็นไทไม่มีหนี้สินติดค้างใคร(อนนฺตสุข)ความสุขอันเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษด้วยว่าตนมีความประพฤติสุจริต ไม่บกพร่องเสียหาย ใคร ๆคิดติเตียนไม่ได้ทั้งกายวาจาและใจ(อนวัชฺชสุข) และเป้าหมายสูงสุดคือเลิกลาเห็น คือพระนิพพานสุข

4. ทุนมนุษย์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

จุดเริ่มต้นของการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องสร้างที่ตัวมนุษย์สร้างศรัทธาในธรรมชาติที่เป็นส่วนของนามธรรม ให้เห็นคุณค่าสูงสุด เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ศรัทธาในตัวมนุษย์ให้รู้เข้าใจต่อธรรมชาติให้เห็นธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ไม่ได้แยกส่วนออก

เป้าหมายจึงเป็นความสุขนิยมและ
อรรถประโยชน์ รวมทั้งความพึงพอใจนิยมของ
สังคมนั้น ๆ

4. ทุนมนุษย์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ถือเป็น
หลักการที่สำคัญในการพัฒนาทุกอย่าง มนุษย์
เป็นแกนกลางของการพัฒนา การเริ่มที่ตัว
มนุษย์ต้องสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์จึง
เป็นการพัฒนาที่ถูกต้องสมบูรณ์ เมื่อทุนมนุษย์
ได้พัฒนาเต็มที่แล้ว การจะพัฒนาสิ่งใดย่อมมี
ทิศทาง ทุนมนุษย์สู่การพัฒนาที่ยั่งยืนสะท้อน
ออกจากแนวทางอยู่ ๓ ด้านคือ การพัฒนา
เศรษฐกิจอย่างยั่งยืนโดยดูที่ความเติบโต การมี
ชีวิตชีวา ความเป็นธรรม ประสิทธิภาพ และ
การแข่งขันควบคู่ไปกับความร่วมมือ การ
พัฒนาสังคมที่ยั่งยืนโดยดูที่การเสริมพลัง
อำนาจของการทำงาน การมีส่วนร่วมของภาค
ประชาชน การเลื่อนขั้นทางสังคมคือคนใน
สังคมสามารถเลื่อนฐานะได้ ความหลากหลาย
ควบคู่กับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมอยู่ร่วมกัน
ปราศจากความขัดแย้ง รวมไปถึงความเป็นอยู่
และสุขภาพที่ดี และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

5. ทุนมนุษย์กับการพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาทุนมนุษย์ย่อมส่งผลให้มี
ประสิทธิภาพประสิทธิผลและถือเป็นหัวใจ
สำคัญเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจการเมือง
อย่างแท้จริง แนวการพัฒนาทุนมนุษย์ต้อง
ประกอบไปด้วยความรู้ ทักษะ และทัศนคติ
เพื่อสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการ
แก้ปัญหาาร่วมกัน พัฒนาทุนมนุษย์อย่างมีระบบ

จากธรรมชาติ เมื่อมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ความ
ตั้งใจในการกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ย่อมเป็นสิ่งที่ดีงาม
เพราะมนุษย์มีจิตใจ เป็นสัตว์มีเจตจำนง ย่อมทำสิ่งที่ดี
ให้กับธรรมชาติ ควบคู่ไปกับพัฒนาด้านของมนุษย์ และการ
พัฒนามนุษย์จะเป็นตัวบอกขอบเขตของการนำความรู้ใน
กฎธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพื่อให้การพัฒนาด้านตนเองเป็น
อย่างถูกต้องดีงาม จุดเน้นของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ ๑)
มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ๒) มนุษย์เป็นส่วนหนึ่ง
ของเหตุปัจจัยตามธรรมชาติทำสิ่งนี้ สิ่งนี้ก็จะเกิดขึ้น ๓)
มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่สามารถฝึกได้พัฒนาได้ เข้าถึง
อิสรภาพและความสุขอย่างแท้จริงคือพระนิพพานได้

5. ทุนมนุษย์กับการพัฒนาเศรษฐกิจ

ทุนมนุษย์ที่ได้รับการฝึกหัดที่ดี ย่อมสามารถทำให้
บรรลุประโยชน์ของตนหรือเรียกว่าอรรถะ การพัฒนา
ตนเองให้ได้รับประโยชน์ที่เป็นส่วนของตนเองที่อยู่
ไตรสิกขาหรือหลักการศึกษา ๓ อย่าง คือ ศีล สมาธิและ
ปัญญา ทั้งสามส่วนถ้ามนุษย์พัฒนาจนเจริญแล้วย่อม
นำไปสู่ความเจริญทั้งเศรษฐกิจการเมืองได้ตามลำดับ
หลักการที่ปรากฏย่อมส่งผลให้สังคมมีเศรษฐกิจดี ส่งผลให้
เกิดความสุขจิตใจ เป็นบุญกุศลดีงามสุจริต เป็นหลักค้ำยัน
ชีวิตที่จะไปสู่ภพหน้า จุดหมายสูงสุด หรือประโยชน์อย่าง
ยิ่ง คือบรรลุภาวะเรียกว่า พระนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมาย
ของพุทธปรัชญานั้นเอง

มีกระบวนการต่อเนื่อง สภาพแวดล้อมและปัจจัยภายนอกเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การใช้หลักการเสริมสร้างทุนมนุษย์ด้วยการเรียนรู้ความเข้าใจ ต่อเนื่องจากความรู้เข้าใจอย่างถ่องแท้ แก้ไขปัญหาพัฒนาความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ เพราะเหตุนี้ ทุนมนุษย์ส่งเสริมให้เกิดผลผลิตที่เป็นภาคเศรษฐกิจได้	
---	--

แนวคิดทุนมนุษย์ทรงสนจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยและพุทธปรัชญาสามารถก่อให้เกิดทุนมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวได้ และสามารถแสดงศักยภาพของการทำงานของคนในหน้าที่ ภาพรวมของการมีทุนมนุษย์เกิดจากการศึกษาอบรมฝึกฝนสร้างองค์ความรู้ทักษะจนเกิดเป็นความเชี่ยวชาญตามแนวทางของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ และในทางพุทธปรัชญาต้องมีอริยมรรคมีองค์ 8 เริ่มต้นต้องมีสัมมาทิฐิเป็นจุดเริ่มของการสร้างทุนมนุษย์สู่การดำรงชอบ (สัมมาสังกัปปะ) เจริญชอบ (สัมมาวาจา) การงานชอบ (สัมมากัมมันตะ) อาชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ) เพียรพยายามชอบ (สัมมาวายามะ) ระลึกชอบ (สัมมาสติ) สมาธิชอบ (สัมมาสมาธิ) เมื่อย่อลงเป็นไตรสิกขา คือ สติ สมาธิ ปัญญา ทั้งสองทรงสนมีพื้นฐานการเกิดขึ้นของทุนมนุษย์เหมือนกัน แต่สิ่งที่ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ต้องการคือการสร้างความสุขให้บนฐานของการใช้ทรัพยากรให้ได้ประโยชน์มากที่สุดจากสิ่งที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ซึ่งไม่ใช่เป้าหมายที่สูงสุดของพุทธปรัชญาที่ไม่ให้ยึดติดในความสุขทางวัตถุ แต่ต้องการให้หลุดพ้นจากความสุขไม่ย่นกับมาสู่การเวียนว่ายตายเกิดอีกเรียกว่าพระนิพพาน

อภิปรายผลการวิจัย

แนวคิดทุนมนุษย์ทรงสนจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัย พบว่า ทุนมนุษย์เกิดจากการศึกษาอบรมฝึกฝน ครอบครัวยุทธสภาพอนามัยและนโยบายรัฐ เพราะเป็นปัจจัยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดทุนมนุษย์และศักยภาพในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานของอี.เอฟ.ชูเมกเกอร์ (2557 : 23) และเมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดทุนมนุษย์ทรงสนจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยและพุทธปรัชญาพบว่า ทุนมนุษย์มีความเหมือนและความแตกต่างในส่วนที่เป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ ความเหมือนกันคือการพัฒนาด้วยการให้การศึกษาอบรม ฝึกฝนตนเอง ส่วนความแตกต่างคือจุดสูงสุดของทุนมนุษย์ที่มีฐานความคิดและการไปสู่จุดหมายในส่วนของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยของมนุษย์ไม่สามารถที่จะไปสู่ทางจิตใจที่เป็นฐานของธรรมชาติอย่างแท้จริง เป็นเพียงความเป็นมนุษย์ที่หยุดอยู่ที่วัตถุนิยมเท่านั้น ส่วนความเป็นมนุษย์ของพุทธปรัชญาพัฒนาไปสู่ความไร้สุขของอามิส ที่เป็นบรมสุขสุขที่ปราศจากกิเลสอาสวะคือ พระนิพพาน สอดคล้องกับงานของปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2563 : 26) สิ่งที่ต้องต่อยอดทุนมนุษย์ คือการหาวิธีที่จะทำให้ทุนที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ได้มีการพัฒนา

อย่างต่อเนื่อง เพราะสิ่งที่มีอยู่ตัวของมนุษย์มีอย่างมากมาย แต่การจะนำออกมาใช้เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมยังน้อยอยู่ ยิ่งมนุษย์ดูถูกตนเองไม่ให้ความสำคัญกับความสามารถที่มียิ่งทำให้การพัฒนาตนเองก็เป็นอุปสรรค ผลที่ตามมาประเทศชาติเสียหาย สิ่งที่จะต้องทำต่อไปควรปลูกฝังสัมมาทิฐิเกิดขึ้น และสร้างสัมมาอาชีวะให้เป็นแนวทาง สร้างความตระหนักรู้ในระดับจิตใจ ปลูกฝังความดีไว้รวมถึงการกลมเกลียวทางสังคม (Socialization) สิ่งนี้จะเป็นทุนให้สังคมเคารพสิทธิ์ของตนทั้งทางกฎหมายและทางธรรมชาตินั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องแนวคิดเรื่องทุนมนุษย์: ทรรศนะจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยและพุทธปรัชญา มีประเด็นเพื่อข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

เพื่อการเตรียมพร้อมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเน้นไปที่การสร้างองค์ความรู้เพื่อสนองความต้องการตนเอง องค์การซึ่งเป็นระดับจุลภาค จนถึงระดับมหภาค เน้นไปที่ปัจเจกบุคคลให้มีอิสระเสรีภาพ ส่งเสริมทุนนิยมเสรี ให้ปัจเจกบุคคลหรือนายทุนปล่อยให้เป็นกลไกของตลาด มองข้ามความเป็นมนุษย์ไม่สนใจความเป็นมนุษย์ตามธรรมชาติ ส่วนพุทธปรัชญานำการพัฒนาทุนมนุษย์ให้สอดคล้องกับธรรมชาติและเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ดังนั้น มนุษย์จึงเป็นแบบองค์รวม โดยการพัฒนาให้สมบูรณ์ทั้งกายวาจาและใจ ให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุขไม่เบียดเบียนกันและกัน เพิ่มสุขทางจิตใจ และต่อยอดด้วยการพัฒนาทุนมนุษย์ให้สูงยิ่ง คือ การพัฒนาทุนมนุษย์ให้สมบูรณ์อย่างแท้จริงไม่มีความทุกข์ หลุดพ้นจากเครื่องพันธนาการทุกชนิด ไม่หวนกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีก สรุปพุทธปรัชญามองการพัฒนาทุนของมนุษย์จากหยาบสู่ละเอียด จากวัตถุกามสู่นิพพานสุขคือความแตกต่างของพุทธปรัชญากับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไปนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องทุนมนุษย์: ทรรศนะจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยและพุทธปรัชญา ยังมีประเด็นควรนำไปศึกษาต่อไปนี้ 1) การศึกษาวิเคราะห์ทุนมนุษย์นิยมในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยกับพุทธปรัชญา 2) การศึกษาวิเคราะห์เรื่องทุนนิยมในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์กับพุทธปรัชญา

เอกสารอ้างอิง

- บุญทัน ดอกไธสง. (2551). *การจัดการทุนมนุษย์ Human Capital Management*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ตะวัน.
- ประทุม อังกูโรหิต. (2553). *พระมหาประณิธานของพระโพธิสัตว์ช่อโตไธยังทางปรัชญาของฉินรัน (Shinran's Philosophical Arguments for the Primal Vow)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2563). *ธัมมิกเศรษฐศาสตร์ ปรัชญาเศรษฐศาสตร์ สังคมของชาวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เสกสรร สนวา.(2563). *กระบวนการพัฒนาศูนย์พัฒนาศูนย์ชุมชนสู่ความยั่งยืน*. มหาสารคาม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- อี.เอฟ.ชูเมกเกอร์ เขียน สมบูรณ์ ศุภศิลป์ แปล. (2007)..*Small is Beautiful* จี๊แต่แจ๋ว. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย.